

2. Міжнародна патентна класифікація (Версія 2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.ukrpatent.org/mpk2009/index.html?level=c>;

3. Єгоричева С. Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти [Текст]: монографія / С. Б. Єгоричева; ВНЗ у кооперації «Полтавський університет економіки і торгівлі». – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2010. – 348 с;

4. W. Scott Frame & Lawrence J. White, (2014). Technological Change, Financial Innovation, and Diffusion in Banking. Working Papers 2, New York: New York University, Leonard N. Stern School of Business, Department of Economics;

5. Finnerty, J. D. (1988). Financial Engineering in Corporate Finance: An Overview. *Financial Management*, 17(4), 14–33. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3665764>;

6. Innovations in retail payments. 2012. Report of the Working Group on Innovations in Retail Payments. Bank for International Settlements. . Retrieved from <http://www.bis.org/press/p120529.htm>.

-----***-----

І. Ф. Корж,

*д.ю.н., с.н.с., завідувач науковим
сектором НДПП НАПрН України*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПЕРІОД ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЇ

1. Iuris effectus in executione consistit (лат.) – ефективність закону – у його виконанні.

2. Inde datae leges ne fortior omnia posset (lat.) – закони були створені для того, щоб більш сильний не став всемогутнім.

На всіх етапах свого історичного буття людина завжди прагнула осмислити, зрозуміти, досягнути як саму себе, так і світ навколо себе, себе у

світі і світ у собі. В цьому і полягає сутність людського буття. Людство здавна цікавили і цікавлять природа і сутність людських взаємовідносин, норм, правил, які визначають їхній характер та властивості. У колі людського осмислення завжди були і є такі поняття як «рівність», «справедливість», «обов'язок», «свобода», «закон», зміст яких проливає світло на специфіку природи права, його онтологічні основи, цінності та значимість як у житті людини, так і суспільства в цілому [1, с. 26].

Правове життя сучасного українського суспільства зазнає кардинального впливу, що викликаний потужним впливом глобалізації, зростанням споживацьких настроїв та персоналізацією суспільства. Розбудова сучасного українського суспільства, як інформаційного суспільства (Informative Societie), виражає ідею нової фази в історичному розвитку країни, створення нового соціального зразка, що є результатом «другої індустріальної революції», яка в основному ґрунтується на мікроелектронній технології. Головними складовими поняття «інформаційне суспільство» визначають: інформаційну економіку, індустрію інформаційних послуг, сучасні інтелектуальні інформаційні технології та технології зв'язку, значний потенціал науки, матеріально-технічне забезпечення різноманітних послуг [2, С.122].

Не зупиняючись на позитивних моментах правового життя, звернемо свою увагу на негативну правову дійсність, яка створює виклики і загрози подальшому правовому розвитку українського суспільства, оскільки, як зазначають дослідники, «негативні юридичні явища ... не в меншій мірі, чім «позитивні компоненти правової дійсності» характеризують, хоч і з негативного боку, рівень розвитку правового життя суспільства тої чи іншої соціально-економічної формації» [3, с. 33]. Саме із цією стороною правового життя право і вся правова система призвані боротися.

Феномен ненормативності існує разом із нормою, проте реалізує себе як виклик правовій нормі, як таке, що відбувається проти встановленого і прийнятого правила, або діє всупереч йому. Оскільки тіньовий сегмент правового життя займає в Україні значне місце, саме цей пласт юридичної дійсності і потребує особливої уваги спільноти. Мова йде про: зростання злочинності у різних сферах життєдіяльності; «тіньову» економіку; «тіньові» виборчі технології («чорний піар»); «тіньову» правотворчість (вузькокорпоративні лобістські тенденції); «тіньову» юстицію (вирішення правових спорів за допомоги злочинних угруповань); «тіньове» виконання покарання (замовні вбивства); рейдерство тощо. Зазначене є наслідком так званих «реформ», коли державу, образно кажучи, вивели із рівноваги деструктивні сили т.зв. «демократичної» політичної еліти.

Правове життя залежить від рівня знання суспільством законодавства, тобто правової культури, і від рівня його правосвідомості, і його моральності. Правова культура, тобто знання чинного законодавства України, передбачає досконале орієнтування у змісті основних законів і глибоке знання юридичних норм з метою ефективної реалізації громадянами своїх прав і виконання обов'язків. Наявність навичок реалізації законодавства означає, що громадянин вміє тлумачити закони, тобто розуміти їхній зміст та застосовувати юридичні норми в конкретних життєвих ситуаціях. Зазначене сприяє повазі і дотриманню чинного законодавства.

Складовою правової культури є правосвідомість, тобто належний рівень знання права, а також психічні почуття, емоції про існуюче чи бажане право. Однак в сучасному українському суспільстві зловживання знаннями права на сьогоднішній день є одною із актуальних проблем. Юридична категорія «зловживання правом» у правовій науці традиційно пов'язано із правом Німеччини. Саме там вперше появилось поняття

«шикана», що полягає у здійсненні навмисних дій із наміром нанести шкоду іншій особі.

Передумови виникнення на практиці випадків зловживання правом – наявність прогалин у законодавстві або недостатня чіткість правової регламентації тих чи інших суспільних відносин (Для прикладу: відсутність закону про детективну діяльність; підзаконне регулювання суспільних відносин, пов'язаних із обігом зброї в Україні тощо). Зловживання суб'єктивним правом – це використання суб'єктивного права з порушенням меж його дії, ненормальне (марне, незвичайне, шкідливе, аморальне) здійснення права, яке виражається в недозволених конкретних діях, що заподіюють шкоду іншій особі чи загрожують чужому праву.

Види зловживання правом за правовою кваліфікацією:

- правомірне (легалізоване, але аморальне чи недоцільне – замовчування ЗМІ суспільно значущої інформації або передбачення в публікації судового рішення);
- протиправне (неправомірне, не легалізоване – журналіст, зловживаючи свободою ЗМІ, може здійснити такі злочини, як наклеп, образа, породження національної, расової або релігійної ворожнечі).

Правосвідомість – це форма чи сфера свідомості, яка відображує правову дійсність у формі юридичних знань і оціночного відношення до права і практики його реалізації, правових установок і ціннісних орієнтацій, які регулюють поведінку (діяльність) людей в юридично значимих ситуаціях. Правосвідомість не тільки виражає ставлення індивіда до правової дійсності, а й спрямовує її на певні зміни в правовому середовищі, прогнозує і моделює їх [4].

Розглядаючи стан правосвідомості громадян України, треба розуміти, що тут накопичилася низка проблем. Так, рівень суспільної довіри до судово-правової системи досі залишається надзвичайно низьким. При зверненні до таких інституцій, як міліція, суд, прокуратура,

адвокатура громадяни України не повністю впевнені на позитивне вирішення питань, а особливо на справедливі, обґрунтовані, доцільні та законні. Кожного дня у засобах масової інформації з'являються нові відомості про беззаконня, що відбувається в державі, корупцію, криміналізацію суспільства. Як наслідок у законослухняних громадян формується зневажливе ставлення до органів державної влади, виникає соціальна напруга, спостерігається ігнорування норм права, самовільне тлумачення загальноприйнятих принципів, що часто призводять до спотвореного розуміння дозволеного та забороненого [5, с. 77].

Адже неефективність національної системи захисту прав громадян впливає на правосвідомість громадян України. Все це свідчить про те, що сучасна правова правосвідомість українського соціуму частково деформована. Така деформація виявляється у викривленні уявлень про цінність права. Проявами дефектної правосвідомості є: правовий інфантилізм (відсутність знання про будь-який елемент правової дійсності); правовий нігілізм (негативне, нешанобливе ставлення до права, заперечення закону і нормативного порядку); правовий ідеалізм (фешитизм) (форма деформації правосвідомості, що виражається в абсолютизації ролі права і правових інститутів у регулюванні суспільних відносин); правовий дилетантизм (вільне поводження з законом або оцінкою юридичної ситуації, що в цілому зумовлено легковажним ставленням до права); правова демагогія (легковажне або свідоме ставлення такого впливу окремої особи або громадських об'єднань на свідомість людей, наслідком якого стає формування однобічного чи викривленого уявлення про правову дійсність); «переродження» правосвідомості (вид її деформації, що виявляється в усвідомленому ігноруванні і запереченні закону і супроводжується наявністю у носіїв наміру на здійснення правопорушень) [6, с. 544-546].

Правосвідомість українських громадян нинішнього періоду розвитку нашого суспільства можна охарактеризувати як неординарну та суперечливу, в якій дивним чином поєднуються чи й химерно переплітаються паростки нових демократичних цінностей із залишками старого, тоталітарного минулого. Найбільш негативною установкою масової свідомості громадян України є правовий нігілізм, який руйнує провідні принципи демократичної свідомості й відчутно гальмує процес розбудови громадянського суспільства. Рівень правової свідомості громадян України, що існує на цей час, потребує значного підвищення і доведення на найближчу перспективу до рівня правової свідомості демократичного суспільства. А це передбачає удосконалення правових норм, практики діяльності юридичних інститутів та правовідносин, політичної оцінки права, законотворчої і правозастосовної діяльності, покращення правового виховання [7].

Моральність – це внутрішня установка індивіда діяти відповідно до своєї совісті і свободи волі. З нею пов'язано розрізнення добра і зла. За даними опитування, проведеного Інститутом Горшеніна у 2013 році, 60,2% українців вважають рівень суспільної моралі низьким, 29,4% охарактеризували його як середній, і лише 2,1% українців вважають сьогоdnішній рівень моралі в українському суспільстві високим [8]. Наведені дані свідчать про те, що протягом останніх 30 років в Україні, в суспільній свідомості населення відбувся перехід від позитивного уявлення про існування «моральної більшості» до негативного уявлення про існування «аморальної більшості». Для прикладу: Українські судна, виходячи з портів Южного, Херсона, Миколаєва і прямо йдуть у Керч, доправляючи в анексований Крим вітчизняні матеріали для будівництва Керченського мосту і руду для заводів Фірташа. Про це заявив на прес-конференції в рамках проекту Free Crimea колишній урядовий

уповноважений у справах Європейського суду з прав людини Борис Бабін [9].

Про рівень аморальності українського суспільства свідчить високий рівень корупції, насамперед української влади. Україна займає 130-е місце з 168 позицій у Світовому рейтингу сприйняття корупції СРІ. Про це говориться у повідомленні прес-служби міжнародної правозахисної організації Transparency International. В минулому році Україна була на 142 місці з 175 позицій [10].

Тому боротьба з цими негараздами у правовому житті України має здійснюватися, насамперед, за умови прояву політичної волі з боку влади, і бути цілеспрямованою, мати системний характер. Вагому роль у зазначеному належить молодому громадянському суспільству, яке зародилося в Україні.

Література

1. Ткаченко Л. Г. Правосвідомість як соціально-філософська категорія світоглядного знання // Правове життя сучасної України : Матеріали Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького складу, присвяченої 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права (20-21 квітня 2012 р.). – Т. 1. / Л. Г. Ткаченко. – О.: Фенікс, 2012. – С. 26-28.
2. Марущак А. І. Інформаційне право України : Підручник. / А. І. Марущак. – К. : Дакор, 2011. – 456с.
3. Семитко А. П. Правовая культура социалистического общества: сущность, противоречия и прогресс : монография / А. П. Семитко. – Св.: 1990. – 318 с.
4. Скакун О. Ф. Общее сравнительное правоведение : Основные типы (семьи) правовых систем мира : Учебник для студентов вузов / О. Ф. Скакун. – К. : Ин юре, 2008. – 840 с.

5. Макарова О. Правовий нігілізм і правовий ідеалізм: реалії сьогодення / О. Макарова // Підприємство, господарство і право. – 2009 . – № 1. – С. 76-78.

6. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. / За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Х. : Право, 2009. – 584 с.

7. Сухицька Н. В. Правосвідомість громадян України: стан та напрямки розвитку. – Режим доступу: http://sn-jurid.crimea.edu/arhiv/2012/25_1law/008_suxi.pdf.

8. Опитування: Більш як половина українців вважає, що рівень суспільної моралі в країні низький. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/1152770-opituvannya-bilsh-yak-polovina-ukrayinciv-vvazhae-shcho-riven-suspilnoyi-moralii-v-krayini-nizkij>.

9. Матеріали для будівництва кримського мосту везуть з Южного, Херсона та Миколаєва, – експерт. – Режим доступу: <http://mk.depo.ua/ukr/nikolaev/materiali-dlya-budivnitstva-krimskogo-mostu-vezut-z-yuzhnogo-17042016121000>.

10. Уровень коррупции в Украине и мире (Инфографика). – Режим доступу: http://24tv.ua/ru/uroven_korruptcii_v_ukraine_i_mire_infografika_n652233.

-----***-----

В. М. Фурашев,
к.т.н., с.н.с.

**РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРАВА В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ
«ІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА»
ДО «СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ»**

Пропонується розглянути декілька тез з питання, яке винесене у назву:

1. Головною відмінною рисою чи ознакою «індустріального суспільства» є спрямованість на максимальний розвиток матеріальної